

ОТНОШЕНИЯ НА ЦАР КАЛОЯН С ЛАТИНИТЕ (1204 – 1207)

Екатерина АНГЕЛОВА

Четвъртият кръстоносен поход е характерен с това, че на преден план излизат не религиозните, а политическите цели. Главна цел на рицарите била завладяването на Константинопол, вечен враг за Запада, още от Първия кръстоносен поход. Както отбелязва Васил Гюзелев в своят труд „Папството и българите”¹ през целия XII в. отношенията на Рим с православният Изток както и с Византийската империя са двойствени, характеризиращи се с редуване на богословски нападки и преговори, целящи взаимната изгода и на двете страни. Сблъсъците между преминаващите кръстоносни рицари с населението на балканите, разрушаването на православни светилища от страна на западниците и високомерното им държание внася ненавист между католици и православни. При обявяването на Втория кръстоносен поход папа Евгений III (1145 – 1153) поставя за втора цел налагането на върховенството на Римската църква над Константинопол, като това се явявало продължение на заложения още от Григорий VII (1073 – 1085) план, а именно идеята му за световно господство на папата. По времето на Инокентий III тази идея става възможна. Превъзходството на папата във всяко отношение се оказва реално, понтификатът на Инокентий III се явява действително потвърждение на това. Той превъзхожда своите предшественици в областта на практическото осъществяване на политическата власт на папството. Като държавен деец той оставя далеч след себе си Григорий VII, но съвсем не се ползва от неговата слава. Инокентий III максимално приближава своята реалистична политика към осъществявана на идеята на Григорий VII за универсална теократия – управление на Бог. Още първата була на папа Инокентий III от 1198 г. призовава към нов поход.²

Папската инициатива е подета преди всичко от френски, фламандски и северноиталиански рицари. По предварителен план кръстоносната армия трябва да се отпрати по море за Египет и оттам за Палестина. Морският транспорт е поет срещу

¹ Гюзелев, В. Папството и българите през средновековието. Пловдив, 2009, с. 50.

² Успенский, И.Ф. История на кръстоносните походи. София, 2007, с.127.

заплащане от Венеция. Когато през пролетта на 1202 г. кръстоносците се озовават в морската република, техният брой е чувствително по-малък от предвиденото. Общата транспортна сума се разпределя върху по-малък брой хора и делът на всеки кръстоносец в нея нараства. Мнозина се оказват неплатежоспособни и така кръстоносната армия задлъжнява пред Венеция. Нейният дож Енрико Дандоло предлага дългът да се изплати чрез една военна услуга – превземането на християнския град Зара (Задар) в Далмация. В хрониката на французина Жофроа дьо Вилардуен, е споменато, че след превземането на град Зара папата е опростил греховете на рицарите като „ги моли да пазят армията единна, защото той знаеше добре, че без тази армия службата на Бога не може да бъде изпълнена”, което показва, че църквата изкупува всички грехове, в това число и убийството, щом е в името на Божието слово, т.е. освобождаването на Светите земи.³ По този начин Рим си е оправдавал всякакви завоевания и амбиции. След като това се извършва през есента на същата година, в лагера на кръстоносците идва младият Алексей (1203 – 1204), син на ослепения Исак II Ангел (1185 – 1195; 1203 – 1204). Той търси помощ от тях за да свали чичо си Алексей III Ангел (1195 – 1203) и да заеме престола заедно с баща си, срещу което обещава примамлива финансова и военна помощ от 200 000 сребърни марки. Венецианският дож и повечето барони се съгласяват. Така вместо към Светите земи, походът се насочва срещу Византийската империя.⁴

През лятото на 1203 г. Исак II Ангел е възстановен на константинополския престол, а Алексей IV е свален от престола. Скоро обаче се оказва, че императорът не може да плати обещаната сума на кръстоносците и поради това отношенията между него и западните рицари се влошават, като се стига до преврат, който завършва със свалянето на Алексей IV и възкачването на Алексей V Дука Мурзуфул (5 февруари – 12 април 1204 г). Алексей IV е удушен в затвора, а Исак II Ангел умира малко по-късно. Новият император Алексей V Дука Мурзуфул категорично отказва да изпълни обещанията на предшествениците си и това принуждава кръстоносците да преминат към военни действия. С атака към Златния рог на 13 април 1204 г. Византийската столица е превзета.⁵ Малко по-късно латинците пристъпват към окупация на цялата византийска територия, а през на 9 май същата година е провъзгласен за император Бодуен, граф на Фландрия и на Ено, а на 16 май той е тържествено коронясан в „Света

³ Вилардуен, Ж. Завладяването на Константинопол. София, 2000, с. 64.

⁴ Пак там, с. 61; Успенский, И.Ф. История на кръстоносните походи. София, 2007, с.136

⁵ Данчева-Василева, А. България и Латинската империя (1204-1261). София, 1985, с. 46.

София" като заема длъжността маршал на Романия.⁶ За първи патриарх на Латинската империя е избран Томазо Морозини.⁷ Така се поставя началото на Латинската империя, която просъществува до 1261 г. Същевременно в Никея се създава нова византийска държава, където се установяват династията на Ласкаридите, а в Епир представители на Комнините също се обявяват за независими. Между двете династии много скоро започва съперничество кой да освободи Константинопол. Още по времето на развоя на тези събития българският владетел наблюдава случващото се между Рим и Константинопол и отново се опитва да извлече полза от конфликта помежду им. След 18 юли 1203 г., още преди да влязат във византийската столица, българският самодържец предлага на кръстоносците своята военна помощ от сто хилядна армия срещу Византия, като в замяна иска от тях да го признаят за цар на неговите земи, и в същото време да установи съюз и мир с тях.⁸ Това предложение на Калоян е на равноправни начала, защото срещу помощ той желае признание. В сведението на западния летописец и кръстоносец Робер дьо Клари, става ясно, че рицарите отказват предложението на Калоян надменно, и той си тръгнал „разярен и се върнал във Влахия.⁹ Споменато е също, че след отказа на предложената от Калоян помощ на бароните, българският владетел се обърнал към Рим като изпратил искане за корона.¹⁰ По нататък, летописецът заявява, че Калоян отмъщава за отказа за съюз на кръстоносците в битката при Одрин от 1205 г.¹¹

Робер дьо Клари дава сведения и за друг опит на цар Калоян да се свърже с латинците и да води преговори с тях. По време на военна еспедиция, на латинската войска в Тракия, през лятото на 1204 г. Калоян изпраща при тях ново пратеничество със същото искане. Българският владетел навлиза в Тракия за да проучи обстойно обстановката, като разполага войската си на две левги от лагера на латинците.¹² Там цар Калоян се среща с Пиер дьо Брашо – известен кръстоносен водач като тяхната среща има дипломатически характер с цел сближение. Съзнанието на българският владетел да вледее законно земите си проличава от състоящият се разговор между него и латинският благородник. Калоян задал на Пиер дьо Брашо следният въпрос „Сеньоре, ние се учудваме много на вашето голямо юначество, чудим се много какво търсите в тази

---

⁶ Пак там, с. 50.

⁷ Пак там, с. 51.

⁸ Клари, Р. Завоюването на Константинопол. София, 2007, с. 105.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там, с. 107.

¹¹ Пак там.

¹² Пак там, с. 153.

страна вие, които сте от толкова далечни земи и сте дошли да завювате земи. Нямате ли си земя във вашата страна, от която да се препитавате?”¹³. И този път отговорът на латинците е с типичната за тях надменност, като Пиер дьо Брашо също представя исторически аргумент за своите действия и отбелязва, че „древна Троя им принадлежи по наследство и те са тук, за да завюват земите, принадлежали някога на техните предци”¹⁴, т.е. латинският благородник оправдава присъствието си на Балканите като се опира на още по-стари права в лицето на легендите за древна Троя. Последвалите събития показват, че „Троянската притча” съвсем не прави българите по-благоклонни към западните рицари и че дипломатическото уреждане на отношенията с тях е невъзможно. В случая нито унията с Рим, нито общата християнска вяра не могат да разрешат противоречията между двете страни. Този път рицарите, предвождани от император Балдуин Фландърски, се държат много по-предизвикателно, като не само отказват да признаят Калоян за независим владетел, но и му заявяват, че след като Византия е покорена, идва ред и на България. Аргумент за тази своя позиция те намират във факта, че българските земи се намират под властта на Византия, следователно след падането ѝ, рицарите имат законното право да владеят и българските територии. Освен Робер дьо Клари сведения за желанието на българския цар да установи мирни контакти с Латинската империя дават историята на Никита Хониат и делата на папа Инокентий III. Никита Хониат отбелязва, че на предложението за мир отправено от Калоян, латинците отговарят с пренебрежение: „Йоан подозираше високомерието на латинците и се боеше от копието им като огнен меч, тъй като, когато беше проводил и пратеници за приятелство, беше му отговорено да се отнася в грамотите си до тях не като цар с приятели, а като слуга с господари. Иначе те щели да вдигнат срещу него оръжие и лесно да опустошат Мизия, която той владее не по право, а като отцепник от ромеите и да го върнат в предишното му положение”¹⁵. От делата на папа Инокентий III също става ясно, че българският владетел изпраща до латинците, пратеници и писма с предложения за мир, които също са отхвърлени. Даже и когато владетелското достойнство на цар Калоян от ноември 1204 г. е признато официално от главата на римската църква, латинците отхвърлят предложенията за мир, като съобщават, „че не ще има мир с него, ако не върне земята, принадлежаща на Константинополската империя, в която бил нахлул с насилие”¹⁶. На това българският самодържец отвърща,

¹³ Пак там, с. 155; Ангелов, П. Средновековната българска дипломация. София, 2011, с. 164.

¹⁴ ГИБИ XI. София, 1983, с. 73. (Никита Хониат. История).

¹⁵ ЛИБИ III. София, 1965, с. 378. (Inocentii III papae gesta).

¹⁶ Пак там.

„че тази земя той притежавал по-справедливо, отколкото те Константинопол”¹⁷. Всички тези опита на Калоян да установи мирни отношения с Латинската империя завършват с провал, като причина за това може да се посочат както амбициите на българския владетел да си възвърне Тракия и Македония – земи със значително преобладаващо българско население, така и желанието на Латинската империя също да владее като наследник на Византия тези области.¹⁸ А и присъединяването на тези територии към България, както вече беше посочено, била една от основните цели на Асеневци, и третият брат Калоян продължава тази тенденция. В този случай може да се каже, че вече сключената уния не дала решаващо значение, тъй като оттегнатите отношения между България и западните рицари не се подобрили. В писмо на Калоян до Инокентий III от ноември 1204 г. българският владетел моли папата да стане арбитър и да се каже на завоевателите на новообразуваната Латинска империя да „стоят далече от моето царство (на Калоян – бел. м., Е.А.), и така, моето царство не ще им стори нищо зло”¹⁹, или ако не българският цар ще бъде принуден да действа против тях със сила. В същата връзка е спомената и Унгария във въпросното писмо²⁰. Това писмо предизвиква интерес и с друго. В него се споменава, че Калоян е изпратил в Рим две момчета – Василий и Витлеем,²¹ В друго писмо от архиепископ Василий до папа Инокентий III се пояснява, че едното от децата е син на българския владетел.²² Това сведение Васил Златарски подлага на съмнение.²³

А позицията на надменното отношение на латинците спрямо българския владетел, за която стана дума горе, подсказва недвусмислено на Калоян, че предстои сериозен военен сблъсък и българският владетел трябва да бъде готов за него. Обвързването на България с Рим чрез унията очевидно не е достатъчна и българският самодържец решава, че му е необходима помощ. Този път освен към традиционните вече съюзници на Асеневци – куманите, Калоян се обръща към нов, но за момента единствен съюзник, а именно византийската аристокрация от Тракия и Македония, като причините за този странен на пръв поглед съюз са достатъчно много. Ромейските аристократи са подложени от новите властелини на унижения, а в много случаи и на преследване. Те са готови да воюват с латинците, но не са в състояние да им се

---

¹⁷ Пак там.

¹⁸ Fine, J. *The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*. Michigan, 1994, p. 81.

¹⁹ ЛИБИ III. София, 1965, с. 360. (Inocentii III papae et Caloiohannis regis. Epistolae).

²⁰ Пак там.

²¹ Пак там.

²² Пак там, с. 361.

²³ Златарски, В. *История на българската държава през средните векове*. Т. III. София 2007, с. 205.

противопоставят сами, и в лицето на българския цар, те видели своя поддръжник: „и те [ромейците] тайно взеха пратеници от всичките градове на страната – пише Жофроа дьо Вилардуен – и ги изпратиха при Йоанис [Калоян], който беше крал на Влахия и България, който беше воювал с тях и постоянно воюваше; и те му известиха, че ще го обявят за император и че всички ще му се подчинят, и че ще убият всички франки. И те ще му се закълнат, че ще му се подчиняват като на свой господар, а той ще им се закълне, че ще ги управлява като своите поданици...“²⁴ или ако трябва да се разтълкува този текст, представителите на ромейската аристокрация се съгласяват да признаят Калоян за свой император и да унищожат латинските гарнизони, като в замяна на това той им се закълне, че ще ги управлява. Цар Калоян не би могъл да се заблуждава, че ще баде признат за император на ромейците, и че другите двама владатели в Никея и Епир ще оставят нещата така. Въпреки това, българският владетел е готов за подобно развитие на събитията и отгук нататък неговите действия се насочват към една основна цел, а именно борба срещу латинците за наследството на Византия, а именно Тракия и Македония. Българското царство се превръща на защитник на страните от Европейския югоизток срещу империалистичните намерения на новосформилата се Латинска държава на мястото на Византия. От изворите става ясно, че инициативата за този на пръв поглед странен съюз между гърци и българи принадлежи на тракийските гърци. За търсене на друг съюзник в борбата срещу латинците, в изворите се споменава за писма изпратени от българския владетел до „турците и другите врагове на Христовият кръст“²⁵.

През ранната пролет на 1205 г. ромейците от Южна Тракия въстават срещу латинското господство и овладяват някои от най-важните тамошни градове – Адрианопол, Аркадиопол (дн. Люлебургас), Цурул (Чорло), Филипопол (Пловдив). Никита Хониат пише, че българският цар се опитва да остане незабелязан с многочислената си армия заедно със своята помощна войска от кумани, като в изворите не се говори Калоян да участва във войската на ромейците. По време на въстанието латинските сили се разпиляват, като по това време една част от армията на кръстоносците заедно с Анри Фландърски (1205 – 1216), брат на император Бодуен воюва в Мала Азия, а Бонифаций Монфератски (1204 – 1207), кралят на Солун води военни действия в Южна Гърция. Императорът на новосформиралата се Латинска империя Бодуен Фландърски (1204 – 1205) научава за събитията в Тракия и прекратява

---

²⁴ Вилардуен, Ж. Завладяването на Константинопол. София, 2000, с. 142.

²⁵ ЛИБИ III. София, 1965, с. 367. (Inocentii III papae et Caloiohannis regis. Epistolae).

военните действия в Мала Азия, като изпраща обратно войските на Балканите като начело на армията застава лично той. Виза и Цурул отварят градските порти на латинската армия, а град Аркадиопол се брани безуспешно и отново е завзет от латинците.²⁶

Отряди от рицари начело с Жофроя дьо Вилардуен и Манасие дьо Лил пристигат край Адрианопол като натам също се отправя Латинският император и граф Луи дьо Блоа, които не дочакват събирането на цялата кръстоносна войска. В своята хроника Жофроя дьо Вилардуен пише, че на 29 март 1205 г. Бодуен Фландарски заедно със своите рицари пристига при Адрианопол, виждайки по стените и кулите на града бойните знамена на българския владетел. Цар Калоян пристига в Адрианопол с голяма армия заедно с четиринадестхилядна куманска войска и се настанява на 20 км от лагера на латинците. Щом пристига вестта, че българският владетел дошъл в помощ на обсадените в града, се взело решение част от рицарите да останат в лагера заедно с маршал Жофроя дьо Вилардуен и Манасие дьо Лил, а латинският император да излезе срещу Калояновата войска.²⁷ На 13 април Калоян изпраща куманска войска на разузнаване. Тя трябва впоследствие да се представи, като че се оттегля и така да увлече противника в преследване. Куманите трябва да отведат рицарите към мястото на засадата, която българският владетел им е устроил. Така на 14 април 1205 г. е нанесено първото и най-тежко поражение на латинците, а император Балдуин Фландърски е пленен като привечер на 14 април приключва отстъплението на латинските части, като българите и куманите също се оттеглят, а българският владетел преустановява преследването на латинските войски в бягството им към Цариград.²⁸ Това поведение на Калоян може да се тълкува като нежеланието му да завладе Латинската империя, а по-скоро да укрепя и задържи властта си в новозавладените си територии в Тракия. Калоян присъединява цяла Тракия, с изключение на Родосто и Силиврия, които остават в ръцете на латинците. Интересно наблюдение прави Васил Гюзелев, който смята, че последица от битката при Одрин от 14 април 1205 г. е съсредоточаването на военните сили на Латинската империя на Балканския полуостров срещу Калоян като през това в Мала Азия се заражда една могъща сила, именно Никейската империя и нейното укрепване е подпомогнато от България без тя да подозира²⁹. Към това обяснение може

²⁶ Данчева-Василева, А. България и Латинската империя (1204-1261). София, 1985, с. 61-62.

²⁷ Пак там, с. 64; Вилардуен, Ж. Завладяването на Константинопол. София, 2000, с.118-119.

²⁸ Данчева-Василева, А. България и Латинската империя (1204-1261). София, 1985, с. 65.

²⁹ Fine, J. The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest. Michigan, 1994, p. 83; Гюзелев, В. Папството и българите през средновековието. София, 2009, с. 186.

да бъде добавено схващането, че формалността на унията е имала отрицателно влияние за българската държава, защото, ако Латинската империя и Калоян са се обединили, а не са воювали помежду си, разрастването на Никейската империя не би могло да стане.

За смъртта настъпила след пленяването на латинския император Балдуин Фландърски съществуват различни версии. Византийските автори Никита Хоният и Георги Акрополит разказват, че императорът е убит от Калоян в пристъп на лудост. Той е хвърлен от крепост като тялото му се разбило в крепостните стени. Повод за убийството му вероятно станала подготовката на въстание срещу българският цар, организирано от гръцката аристокрация в съгласие с Балдуин.³⁰ Според Вилардуен императора е „намерил смъртта си в затвора на Йоанис”.³¹ Патриарх Евтимий (1375-1393) като представител на житийната и историко – летописна традиция от XIV в. представя в своите трудове достоверна историческа информация на своите предшественици. Като следва идеите на проложната житийна литература от XIII в., той пише, че след битката при Одрин, Калоян пленил Балдуин и след това го предал на смърт.³² Самият Калоян обаче в писмо до папа Инокентий III пише, че Балдуин умира в тъмница, което се предполага, че е естествена смърт.³³ Най-логично е да се предположи, че Балдуин наистина може да е умрял в тъмницата, предвид условията, а и като съдим за далновидността на Калоян и качествата му на хитър дипломат и управляващ, той не би следвало да рискува и да убие император. За българският владетел е била важна победата, която е получил, съответно не е имало нужда да убива вече победения си враг.

Унията, сключена между папа Инокентий III и цар Калоян има известно положително въздействие върху отношенията на България с новосформираната Латинска империя. Папата не успява да предотврати враждебните действия на кръстоносците спрямо Търново, но и не попречва на Калоян да разгроми въоръжените им сили. Чрез писмо до френски духовник, папата кара френския крал Филип II Август (1180 – 1223) „да се притече на помощ на царя на царете най-вече той в това най-критично положение, то ние поръчваме и нареждаме чрез апостолическо писмо на ваше братство, като се явите лично пред същия крал, да му изложите вярно всичко

---

³⁰ ГИБИ VIII. София, 1972, с. 155. (Георги Акрополит. История); ГИБИ XI. София, 1983, с. 92. (Никита Хоният. История); Fine, J. The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest. Michigan, 1994, p. 81; Златарски, В. История на българската държава през средните векове. Т. III. София, 2007, с. 247.

³¹ Вилардуен, Ж. Завладяването на Константинопол. София, 2000, с. 136.

³² Гюзелев, В. Папството и българите през средновековието. София, 2009, с. 182.

³³ ЛИБИ III. София, 1965, с. 378. (Inocentii III papae gesta).

горенаписано и умно и да го подбудите да залегне мъдро и мощно да помогне на Светата земя”³⁴.

Папа Инокентий III изпраща писмо до царя на българите, като в него го моли да освободи пленения цариградски император като в замяна склучи мир с латинците чрез брата на Бодуен – Хенрих. Целта на тази поета инициатива от Инокентий III е да осъществи приятелство между латинци и българи. Писмо е изпратено и до търновския архиепископ Василий и той да посъветва цар Калоян „усърдно и да го склони към това”³⁵, сиреч да склучи примирие с латинците. „Дефиренцираният подход към по нататъчната съдба на военнопленниците показва, че политическият реализъм взимал връх над чисто религиозните съображения”³⁶. За първи път до тогава римският първосвещеник обсъжда с българския владетел въпроси касаещи Латинската империя, като досега не са обсъждани такива проблеми, касаещи новосформиралата се империя, тъй като не ги смятал за важни. В цитираното писмо, показвайки престомена загриженост за България, Инокентий III всъщност си служи с недействително съществуваща военна заплаха от Запад. Той се старае да привлече България към Римската църква, но много повече разчитал на Латинската империя, чрез която се надявал да разпростре влиянието си върху източните християнски църкви. Но целта му не е постигната – сключената с българите уния не успява да изиграе ролята, която той й възлага.

Към края на месец май или началото на юни 1205 г. цар Калоян се насочва към другата важна крепост в Латинската империя – Солунската, в която властва маркиз Бонифаций Монфератски (1204 – 1207)³⁷. По път за град Солун царят на българите превзема град Сяр. След това българският благородник Чъзмен (Ецуисмен), който управлява Средна Македония, с център крепостта Просек, влиза в град Солун, улеснен от факта, че по това време марки Бонифаций и неговите хора не са в града и Солун е превзет успешно от българите. Сведение за това дава арагонската версия на Морейската хоника.³⁸

В писмо на Анри от 5 юни 1205 г. до папата, целящо да бъде компрометиран българският цар пред негово светейшество, Анри показва, че Калоян се готви за съюз, не с кой да е, а с един неверник, с големия християнски враг срещу който воюват

---

³⁴ Пак там, с. 363.

³⁵ Пак там, с. 364.

³⁶ Ангелов, П. Средновековната българска дипломация. София, 2011, с. 148.

³⁷ Вилардуен, Ж. Завладяването на Константинопол. София, 2000, с. 125.

³⁸ Данчева-Василева, А. България и Латинската империя (1204-1261). София, 1985, с. 70.

кръстоносците, а това в очите на западните рицари изглеждало варварско. Във въпросното писмо се казва с точност, че Калоян е бил в съюз с „турците и други врагове на Христовия кръст“³⁹. Въпреки тези обвинения, отношението на латинците към българския владетел не е толкова отрицателно и наситено с лоши оценки и определения, както е при ромейте например. Показателно за това са разказите на Вилардуен, който когато говори за Калоян, винаги се обръща към него с владетелската му титла, което значи, че латинците я признават. Това е и логично, защото все пак Калоян сключва уния с Рим и макар и само формално се подчинява на Западната църква, на която са подчинени и западните рицари.

След завземането на Солун, когато все още бил валиден българо-ромейския съюз, Солун е предаден на гърците и цар Калоян се връща във България, но този жест на българския владетел за съжаление не може да заздравя българо-ромейското единство, което твърде скоро се пропуква. Едновременно с това в Филипопол (Пловдив) избухнал конфликт тъкмо на народностна основа и Калоян е принуден да се намеси решително. Българският владетел не се поколебава да овладее града и след това се разправя безмилостно с водачите на ромейския бунт. След превземането на Филипопол е сложен край на военните действия за българите през 1205 г.⁴⁰

През пролетта на 1206 г. избухва бунт, организиран от ромейте в българската столицата Търново срещу царя. В бунта са избити много ромейски пленници, вероятно и пленени рицари латинци. Същевременно отгледането на българския владетел в Търново благоприятствало западните рицари, които успяват да се съвземат от нанесения им тежък удар.⁴¹

Усилването на българската държава започва да тревожи византийците и през 1206 г. те сключват договор с Хенрих (1205 – 1216), предлагайки му властта над Одрин и Димотика, а латинците от своя страна започват да привличат на служба някои византийски аристократи и да ги използват като посредници между своята власт и местното население. През юли 1206 г. Хенрих начело на силна войска предприема поход, за да възстанови латинската власт в Тракия. През Атира (дн. Бююкчекмедже), Силиврия и Виза той стига до Одрин. Оттам латинците се опитват да догонят българската войска, но българите успяват да се оттеглят. Хенрих, продължавайки настъплението, навлиза в Родопите, стига до крепостта Ефрем, а оттам – до крепостта

---

³⁹ ЛИБИ III. София 1965, с. 367. (Inocentii III papae et Caloiohannis regis. Epistolae).

⁴⁰ Гюзелев, В. Божилов, И. История на средновековна България VII- XIVв, Том I. София, 1999, с. 455.

⁴¹ Данчева-Василева, А. България и Латинската империя (1204-1261). София, 1985, с.70-71.

Моняк. Тук част от войската остава да изчака един отряд, който отива да освободи обсадения в Станимака Рение дьо Три.⁴²

На 25 май 1207 г. папа Инокентий III изпраща писмо до Калоян, с което го кара да сключи мир с цариградския император и латинците, като го критикува, че се е възгордял от военните победи и не се държал подобаващо с пратеника, носещ в себе си предложение за примирие с латинците. Папата критикува Калоян и в това, че българският владетел не е пожелал да сключи самото примирие, като най-накрая в писмото, папата казва на Калоян, че му препоръчва да спазва „мир и премирие с Хенрих и другите пребиваващи в империята Романия, латинци“⁴³, а до тогава римокатолическият първосвещеник се отказва от Калоян: „Ние обаче когато видим, че е полезно, ще се постараем да се погрижим да изпратиме при тебе наш пратеник, според както ни беше внушено свише“⁴⁴. С тези думи, папата иска да покаже, че не подкрепя действията насочени срещу Латинската империя, както и всички изповядващи западното християнство, и че е готов да продължи контакти с България само ако се подчинява на Рим, като накрая умело се оправдава, че това негово решение е продиктувано от Бога. Логично е, че Инокентий III подкрепя завоевателната политика на западните рицари спрямо Балканите, защото, както вече беше казано, Рим е главният инспиратор за провеждането на кръстоносните походи. Идеята на Инокентий III била и включване на балканските държави в сферата на влияние на Рим. Показателни за това са униите, които сключва Рим с България и Сърбия, и опита му да присъедини и Византия към лоното на западната църква. През 1198 г. папата изпраща писмо на византийския император, като се опитва да го склони да сключи уния с Рим.⁴⁵ На следната 1199 г. римокатолическият първосвещеник отново се обръща към Византия, като искал обединяване на двете църкви и включване на ромеите в кръстоносния поход срещу неверниците, а при отказ от страна на Константинопол, Рим щял да ги накара да му се подчинят. По-късно, папата за да може да окаже натиск над Византия се обръща към северните ѝ съседи – България и Сърбия, като прави опит да ги присъедини към лоното на Западната църква.⁴⁶

На следната 1207 г. българи и кумани по споразумение с никейските гърци предприемат нови действия в Тракия. През лятото в Кипсела се състои среща между

⁴² Гюзелев, В. Божилов, И. История на средновековна България VII- XIVв, Том I. София 1999, с. 456.

⁴³ ЛИБИ III. София, 1965, с. 371. (Inocentii III papae et Caloiohannis regis. Epistolae).

⁴⁴ Пак там.

⁴⁵ Петров, П. Унията между България и Римската църква през 1204 година и Четвъртият кръстоносен поход. – Исторически преглед, кн. II, 1955, с. 37.

⁴⁶ Пак там, с. 38-39.

Хенрих и Бонифаций Монфератски, на която е съставен план за общи действия против българите. Но планът не може да бъде изпълнен поради смъртта на Бонифаций Монфератски.⁴⁷ Вилардуен споделя, че след смъртта му, главата на Бонифаций била и изпратена на Калоян, като той изпитал една от големите радости.⁴⁸ След смъртта му, Калоян решил че е настъпил удобният момент да се насочи към Солун. Той бързо се подготвя за поход и се явява пред градските стени. Но в нощта преди самата битка Калоян загива в палатката си. Според “Чудесата на св. Димитър Солунски” българският владетел е пронизан с копие от светеца. В житието на Св. Сава се споменава за невидима рана, която се отваря в сърцето на българския владетел.⁴⁹

Като заключение може да се каже, че през 1205 – 1207 г. папската дипломация се опитва да постигне мир между Латинската империя и България, а междувремонно подтиква някои западните владетели към оказване помощ на латинците в борбата им срещу България и останалите балкански народи. По този начин сключената уния изгубва политическото си значение, макар и формално да продължила да съществува.⁵⁰

RELATIONS OF KING KALOYAN WITH THE LATINS (1204 - 1207)

Ekaterina Angelova

This article examines the relations between Tarnovo (Bulgaria), the Latin Empire and Rome (the Papacy) between 1204 and 1207 and reveals the significant role of Bulgaria in European diplomacy. This study draws attention to historical sources and scientific publications related to the topic and interprets the existing data, trying to trace the development of relations between Bulgaria, the Papacy and the newly formed Latin Empire. An attempt is made to identify the political, religious, ecclesiastical and ideological motives that determine the nature of these relationships. The revelation of the Bulgarian-papal and Bulgarian-Latin relations shows the importance of the Bulgarian foreign policy, its development and realization in relation to the Roman Church and the neighboring countries.

⁴⁷ Гюзелев, В. Божилов, И. История на средновековна България VII- XIVв, Том I. София, 1999, с. 456-457.

⁴⁸ Вилардуен, Ж. Завладяването на Константинопол. София, 2000, с. 149.

⁴⁹ Данчева-Василева, А. България и Латинската империя (1204-1261). София, 1985, с.78.

⁵⁰ Гюзелев, В. Папството и българите през средновековието. София, 2009, с. 142.